

3. Kuehn A.A., McGuire T.W., and Weiss D.L., Measuring the effectiveness of advertising, 185–94 in R.M. Haas, ed., Science, Technology and Marketing, American Marketing Association, Chicago, 1966.

4. Horsky D., An empirical analysis of the optimal advertising policy, Management Science, 23, 1037–49, June 1977.

5. Parsons L. J., The product life cycle and time-varying advertising elasticities, Journal of Marketing Research, 12, 476–80, November 1975.

6. Pekelman, Dov, Suresh Sethi. Advertising budgeting, wearout and copy replacement. J. Operations Res. Society 29 7 651–659., 1978.

7. Little J.D.C. and Lodish L. M. A Media Planning Calculus. Operation Research, 1969, p. 3–35.

8. Lodish L. M. Exposure Interactions Among Media Schedules. Journal of Advertising, 13, 1973, p. 31–34.

9. Aaker D.A. ADMOD: An Advertising Decision Model. Journal of Marketing Research, 12, 1975, p. 37–45.

10. Rust R.T. Advertising Media Models: A Practical Guide. Lexington, Mass: Lexington Books, 1986.

11. IAB / Mill ward Brown Interactive – IAB Internet Advertising Effectiveness Study–1997.

УДК: 631.162

Н.Г. КОМАР,
аспірант, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Фінансова діагностика підприємств аграрного сектору України

У статті розглядаються методи оцінки та особливості визначення фінансових результатів аграрних підприємств. Визначено негативні фактори, які стримують розвиток аграрного сектору економіки України. Розроблено шляхи покращення фінансового стану сільськогосподарських підприємств з виокремленням першочергових заходів. Наголошено на важливому значенні аналізу фінансових результатів у прийнятті ефективних управлінських рішень на підприємствах аграрного сектору України.

Ключові слова: фінансова діагностика, фінансовий стан, прибутковість, аграрний сектор.

Н.Г. КОМАР,
аспірант, Киевский национальный экономический университет им. Вадима Гетьмана

Финансовая диагностика предприятий аграрного сектора Украины

В статье рассматриваются методы оценки и особенности определения финансовых результатов аграрных предприятий. Определены негативные факторы, сдерживающие развитие аграрного сектора экономики Украины. Разработаны пути улучшения финансового состояния сельскохозяйственных предприятий с выделением первоочередных мероприятий. Отмечено важное значение анализа финансовых результатов в принятии эффективных управленческих решений на предприятиях аграрного сектора Украины.

Ключевые слова: финансовая диагностика, финансовое состояние, прибыльность, аграрный сектор.

N. KOMAR,
postgraduate student Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Financial diagnostics of agricultural enterprises of Ukraine

The article deals with methods of evaluating financial performance, features determining financial performance of agricultural enterprises. Defined negative factors that hinder the development of the agricultural sector of Ukraine. Developed ways of improvement the financial condition of the agricultural enterprises, singled out priority measures. Emphasized the importance of analyzing the financial results for the effective management decisions for the enterprises of the agricultural sector of Ukraine.

Keywords: diagnosis, financial position, profitability, agricultural industry.

Постановка проблеми. В умовах ринкових відносин будь-який суб'єкт господарювання, також аграрний виробник, функціонує з метою отримання прибутку і мінімізування витрат, пов'язаних з діяльністю підприємства, шляхом ефективного використання трудових, матеріальних та фінансових ресурсів. З метою підтримання (досягнення) прибутковості підприємства мають бути конкурентоспроможними, дбати про свою ліквідність, платоспроможність, фінансову стійкість, розробляти нові й вдосконалювати вже впроваджені засоби підвищення і зміцнення фінансової стабільності.

Особливо актуальною на сьогодні є об'єктивна оцінка фінансового стану господарюючого суб'єкта та своєчасне прийняття необхідних управлінських рішень, що допоможе не лише попередити негативні фінансові результати, а й визначити потенційні можливості збільшення прибутку.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідження процесу формування та аналізу фінансових результатів підприємств (у тому числі і аграрних) постійно знаходились і перебувають у центрі уваги вчених-економістів. До таких науковців можна віднести: О.М. Бандуру, Л.О. Дорогань, А.П. Дорошенко, А.Р. Журавську, Т.І. Литвиненко, О.Ю. Коваленко, Є.Д. Пономаренко, А.М. Поддєрьогіна, Т.О. Чайку та інших. У працях вказаних авторів представлені різноманітні підходи та інструменти діагностики фінансового стану підприємства. Проте, незважаючи на широке коло напрацьованих із цієї проблематики, розгляд дискусійних теоретичних і практичних питань, які є не вирішеними і потребують подальшого наукового обґрунтування, залишається актуальним.

Метою статті є визначення особливостей фінансової діагностики та оцінка фінансового стану підприємств аграрного сектору, визначення чинників, які стримують розвиток

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

підприємств та розробка шляхів зміцнення фінансової стійкості аграріїв.

Виклад основного матеріалу. Протягом усього періоду становлення незалежності України аграрний сектор займав і продовжує займати одне з центральних місць національної економіки. Підприємства цього виду діяльності найбільше зазнають впливу соціально-економічних перетворень, які постійно відбуваються у нашій країні на шляху до досягнення ринкових стандартів розвинутих європейських держав. Проте результати реформування у даній галузі мають, на нашу думку, неоднозначний характер. Це пов'язано з тим, що основна увага приділялася роздержавленню сільськогосподарських підприємств, приватизації їх майна та землі, при цьому питання оптимальної концентрації і раціональної структури аграрного виробництва відійшли на другий план. Зважаючи на важливість подальшого вдосконалення менеджменту й управління допущених помилок у галузі, підприємства аграрного сектору є одними із тих, які потребують постійного нагляду за фінансовим становищем, що можливо здійснити за допомогою фінансової діагностики суб'єктів господарювання.

Здійснювати оцінку фінансового стану можна за використання: абсолютних (натуральні величини у вартісному вимірі), відносних (оцінка рівня отриманого результату) показників, а також використовуючи різноманітні коефіцієнти, які визначаються за даними фінансової звітності. Відносні показники на відміну від абсолютних величин дають змогу оцінити рівень отриманого прибутку (збитку) в розрахунку на одиницю затрачених ресурсів і дозволять порівнювати ефективність функціонування підприємств з різними обсягами виробництва (розмірами) [2].

Для аналізу фінансових результатів підприємства застосовуються різноманітні методи, серед основних можна назвати:

- горизонтальний (часовий) аналіз – визначає абсолютні і відносні відхилення величин окремих видів фінансових результатів за звітний період, а також у динаміці за ряд років і дозволяє дати якісну характеристику виявлених змін;
- вертикальний (структурний) аналіз – передбачає вивчення показників структури фінансових результатів, тобто питомої ваги окремих видів доходів і витрат в загальному підсумку, а також оцінку змін, які відбуваються в структурі;
- трендовий аналіз – порівняння кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів і визначення тренду, тобто основної тенденції динаміки показника, очищеної від випадкових впливів та індивідуальних особливостей окремих періодів. За допомогою тренду формують можливі значення показників у майбутньому, отже, ведеться перспективний прогностичний аналіз;
- аналіз відносних показників (коефіцієнтів) – розрахунок відношень між окремими позиціями однієї або різних форм звітності, визначення взаємозв'язків між показниками;
- порівняльний аналіз – як внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими показниками підприємства, підрозділів, так і міжгосподарський аналіз показників даного підприємства з показниками конкурентів і середніми господарськими даними;
- факторний аналіз – аналіз впливу окремих чинників на результативний показник за допомогою детермінованих або стохастичних прийомів дослідження [2, 4].

Традиційна фінансова діагностика аграрних підприємств проводиться вітчизняними аналітиками на основі співставлення фактичних та нормативних значень широкого кола фінансових коефіцієнтів [4], тобто відбувається достатньо спрощений аналіз відносних показників. Таке дослідження вважаємо неповним і недостатнім. Кожний із методів оцінки фінансових показників має свої особливості і, відповідно, переваги та недоліки. Застосування одного з прийомів не надає повної картини ситуації, яка склалася у підприємства, тому під час аналізу потрібно використовувати кілька методів, і лише за таких умов зможемо отримати інформацію, яка об'єктивно відобразить фінансово-господарський стан господарюючого суб'єкта.

Аналіз відносних показників здійснюється за групами коефіцієнтів, які вченими-економістами [5] об'єднано у декілька груп:

- показники оцінки ліквідності та платоспроможності;
- показники оцінки фінансової стійкості;
- показники оцінки майнового стану;
- аналіз прибутковості;
- показники оцінки ділової активності.

Основні дані для розрахунків показників проводяться з використанням форм фінансової звітності №1 «Баланс» та №2 «Звіт про фінансові результати».

Аграрні підприємства мають свої особливості щодо складу фінансової звітності, тому для аналізу фінансових результатів важливим інформаційним джерелом має слугувати також статистична звітність Форма №50-сг. Використовуючи дану звітність, можна розрахувати прибутковість виготовленої продукції в абсолютних і у відносних величинах. Проте, як зазначають науковці, що ґрунтовно займалися питаннями оцінки фінансових результатів аграрних підприємств [2], основним недоліком Форми №50-сг є періодична зміна її структури, що дещо ускладнює можливість порівняння розрахованих показників у часі.

Фінансова діагностика аграрних підприємств надає змогу визначати резерви підвищення рентабельності та можливості збільшення прибутку як основи стабільної роботи господарюючих суб'єктів.

Фінансовий стан підприємств аграрного сектору визначають за такими критеріями: прибутковість роботи підприємства; оптимальність розподілу прибутку, що залишився у розпорядженні підприємства; наявність достатнього обсягу власних фінансових ресурсів для організації виробничого процесу і процесу реалізації продукції; раціональне розміщення основних і обігових коштів; платоспроможність та ліквідність [3].

Дані Державного комітету статистики України свідчать, що у 2013 році в аграрному секторі України господарську діяльність здійснювали 55 630 сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм, у тому числі: 8245 господарських товариств; 4095 приватних підприємств; 809 кооперативів; 269 державних підприємств; 40 752 фермерських господарств та 1460 підприємств інших форм господарювання.

Результати аналізу фінансових результатів аграріїв за 2012–2013 роки свідчать, що у 2013 році сільськогосподарськими підприємствами було отримано майже вдвічі менше прибутку від основної діяльності порівняно із попе-

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

реднім роком (12,5 млрд. грн. у 2013 році проти 24,1 млрд. грн. у 2012 році). Рівень рентабельності цих господарюючих суб'єктів також знизився до рекордних 11,5%, тоді як у 2012 році вона становила 20,2%. При цьому частка підприємств, що отримали у 2013 році прибуток, скоротилася до 66,9% (у 2012 році їх було 74,6%) із одночасним падінням обсягів прибутку у розрахунку на одне підприємство – до 3,1 млн. грн. (у 2012 році – 3,5 млн. грн.). Водночас сума збитку на одне підприємство зросла до 2,1 млн. грн. (або на 31,3% порівняно із 2012 роком). Рівень рентабельності рослинництва та тваринництва у сільськогосподарських підприємствах хоч і залишився на позитивному рівні, але на більшості з них рентабельність виробництва скоротилася майже за всіма видами продукції. Таке скорочення можемо спостерігати у табл. 1.

Як бачимо з табл. 1, рентабельність рослинництва у 2013 році зменшилася на 11% порівняно з минулим роком, а падіння рентабельності тваринництва становило 2,9%. Зернові та зернобобові зазнали катастрофічного падіння рентабельності з 15,2% у 2012 році до 1,7% у 2013 році, що пов'язано з несприятливою ринковою кон'юнктурою на ринку зернових. Серед галузей тваринництва зростання рентабельності відбулося лише у молочному виробництві, в той

час як інші галузі лише поглибили свій і без того «стагнаційний» стан – рентабельність ВРХ скоротилася на 13,7% і досягла «рекордної» збитковості –43,2%.

За показниками економічної ефективності 2013 рік є чи не найгіршим для сільськогосподарських підприємств за останні роки функціонування. Підтвердженням такого твердження є дані табл. 2. Зауважимо, що для підприємств аграрного сектору рентабельність є найважливішим показником ефективності діяльності, який безпосередньо впливає на фінансовий стан суб'єктів підприємництва.

Результатом аналізу наведених у табл. 2 даних є формування висновку, що стабільна динаміка до зростання чи спаду рентабельності на протязі всього досліджуваного періоду не спостерігається за жодним пунктом. Таку ситуацію автор пояснює особливостями ведення бізнесу та рядом негативних факторів, що стримують розвиток аграрного сектору економіки України. В процесі дослідження було визначено, що серед таких чинників знаходяться:

- нестабільні конкурентні позиції вітчизняної сільськогосподарської продукції та продовольства на зовнішніх ринках;
- низькі темпи техніко-технологічного оновлення виробництва;

Таблиця 1. Результати діяльності аграрних підприємств України у 2013 році

Продукція сільського господарства	Виручка від реалізації, млн. грн.	Прибуток до оподаткування, млн. грн.	Рівень рентабельності, %		+/- 2013/2012, %
			2012	2013	
Рослинництво	89 101,7	9 060,9	22,3	11,3	- 11
Зернові та зернобобові	46 126,2	785,5	15,2	1,7	-13,5
Насіння соняшнику	20 621,1	4 634,1	45,8	29,0	-16,8
Ріпак	6 172,0	480,7	21,4	8,4	-13
Картопля	793,5	144,0	-21,5	22,2	+43,7
Овочі відкритого ґрунту	635,4	52,0	-6,8	8,9	+15,7
Тваринництво	27 883,7	2 844,5	14,3	11,4	-2,9
ВРХ	1 986,4	-1 512,6	-29,5	-43,2	-13,7
Свині на м'ясо	6 353,7	11,8	2	0,2	-0,8
Птиця на м'ясо	1 141,0	-125,1	-7,2	-9,9	-2,7
Молоко	7 860,5	930,2	2,3	13,4	+11,1
Яйця курячі	7 308,9	2 357,2	52,6	47,6	-5

Джерело: [1].

Таблиця 2. Рівень рентабельності аграрних підприємств України у 2009–2013 роках

Продукція сільського господарства	Роки				
	2009	2010	2011	2012	2013
Продукція рослинництва					
зернові та зернобобові	7,3	13,9	26,1	15,2	1,7
насіння соняшнику	41,4	64,7	57	45,8	29
ріпаку	23,8	26,6	32,1	21,4	8,4
картопля	12,9	62,1	17,7	-21,5	22,2
овочі відкритого ґрунту	19,1	23,5	9,9	-6,8	8,9
Продукція тваринництва					
ВРХ (на м'ясо)	-32,9	-35,9	-24,8	-29,5	-43,2
свині (на м'ясо)	12,1	-7,8	-3,7	2	0,2
Вівці і кози на м'ясо	-31,8	-29,5	-39,6	-40	-33,9
Птиця на м'ясо	-22,5	-4,4	-16,8	-7,2	-9,9
Молоко	1,4	17,9	18,5	2,3	13,4
Яйця курячі	13,1	18,6	38,8	52,6	47,6
Вовна	-79,4	-82,2	-70,6	-61,0	-73,0

Джерело: [1].

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

– ризики збільшення виробничих витрат через зростання зношеності техніки, переважання використання застарілих технологій при зростанні вартості невідновлювальних природних ресурсів у структурі собівартості;

- нерівномірність розвитку різних форм господарювання;
- несприятлива система їх оподаткування;
- довгострокові інвестиції;
- сезонність виробництва;
- недосконалість законодавчої бази функціонування аграрних підприємств;
- відсутність мотивації до кооперації та укрупнення дрібних сільськогосподарських виробників;
- значні втрати продукції через недосконалість інфраструктури аграрного ринку, логістики зберігання;
- відсутність мотивації виробників до дотримання агро-екологічних вимог виробництва;
- обмежена ємність внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції;
- непоінформованість значної частини сільськогосподарських виробників про кон'юнктуру ринків та умови ведення бізнесу в галузі;
- незавершеність земельної реформи.

Для того щоб зменшити негативний вплив вище приведених факторів, визначимо шляхи покращення фінансового стану аграрних підприємств:

- пошук оптимального співвідношення власного і позикового капіталу;
- розширення каналів збуту продукції (робіт, послуг);
- збільшення грошових коштів на поточному рахунку підприємства;
- зниження собівартості продукції та витрат виробництва, реалізації продукції (робіт, послуг);
- впровадження технології переробки вирощуваної продукції;
- підвищення ефективності управління грошовими потоками підприємства;
- зменшення питомої ваги постійних витрат у собівартості продукції;
- надання відстрочки платежу споживачам;
- залучення довгострокових кредитів;
- повернення дебіторської заборгованості;
- контроль виконання встановлених нормативів;
- прогнозування фінансових показників.

Перелік напрямів покращення фінансового стану є хоч і індивідуальним для кожного з підприємств, проте вважаємо за необхідне виокремити заходи, які мають пріоритетне значення щодо покращення фінансового стану аграріїв. До першочергових заходів щодо зміцнення фінансового стану аграрних підприємств на сучасному етапі розвитку економіки віднесемо: визначення оптимального співвідношення власного і позикового капіталу, яке б забезпечило мінімальний фінансовий ризик за максимальної рентабельності власного капіталу; оптимізація збутової політики сільськогосподарських підприємств, що уможливить збільшення реалізації продукції; надання відстрочки платежу споживачам з метою стимулювання збуту в умовах високої конкуренції (за рахунок цього збільшуватиметься обсяг реалізації, а отже і прибу-

ток); впровадження технології переробки вирощуваної продукції, що дозволить зменшити відходність виробництва.

Висновки

Результатом проведеного дослідження є формування висновку стосовно важливості та необхідності фінансової діагностики, яку необхідно здійснювати всім господарюючим суб'єктам незалежно від сфери діяльності. Така необхідність обумовлюється існуванням прихованих загроз, які за результатами фінансової діагностики можна вчасно визначити і попередити. Для підприємств аграрного сектору своєчасне виявлення прихованих загроз є особливо актуальним, що підтверджується результатами дослідження, адже пріоритетна галузь економіки знаходиться у фінансовій кризі. Для зменшення негативних результатів діяльності необхідно систематично й глибоко оцінювати фінансовий стан підприємства з використанням різних методів та прийомів аналізу, що дозволить у результаті комплексної оцінки зробити відповідні висновки та уможливить попередження негативних відхилень у майбутньому. Останнє є дуже актуальним, тому що більшість підприємств проводять аналіз з метою простої оцінки платоспроможності та фінансової стійкості, і лише незначна кількість – за допомогою фінансової діагностики оцінюють перспективи розвитку господарюючого суб'єкта в майбутньому.

Проведене дослідження дало можливість визначити обумовлені галузевими особливостями фактори, які стримують розвиток аграрного сектору та негативно впливають на фінансовий стан підприємств. Упровадження заходів із покращення фінансового стану аграрних підприємств дає можливість зменшити негативний вплив деструктивних факторів.

Перспективи подальших розвідок в обраному напрямку стосуються визначення з груп показників тих коефіцієнтів, які мають пріоритетну важливість в оцінюванні фінансового стану аграрних підприємств.

Список використаних джерел

1. Білич А., Ярославський О. Фінрезультат аграріїв–2013: Кінчайте дядьку торгувати... / А. Білич, О. Ярославський / Українська аграрна конференція / [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://agroconf.org/content/finrezultat-agrariyiv-2013-kinchayte-dyadku-torguvati>
2. Дорогань Л.О., Дорошенко А.П. Основні напрями оцінки фінансових результатів аграрних підприємств / Л.О. Дорогань, А.П. Дорошенко // Фінанси України. – 2011. – №2. – С. 105–108.
3. Жидяк О.Р. Фінансовий стан та вдосконалення контролю за фінансовими показниками аграрного підприємства / О.Р. Жидяк // Вісник Таврійського державного аграрного університету. – 2011. – №10. – С. 138–142.
4. Журавська А.Р. Діагностика фінансового стану сільськогосподарських підприємств: проблеми та перспективи удосконалення / А.Р. Журавська // Вісник ЖНАЕУ. – 2012. – №2. – Т. 2. – С. 357–365.
5. Фінанси підприємств: Підручник. – К.: КНЕУ Підручник / Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д. та ін.; кер. Кол. авт. і наук. Ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 8-ме вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2013. – 519 с.